

Väestökehityksen haasteita perusopetuksen järjestämisessä käsittelevä työryhmä

Kymmenes tapaaminen

Aika: torstai 5.6.2025 klo 13–15

Paikka: Aleksanteri (SM, Kirkkokatu 12), Helsinki, ja Teams

Läsnä:

Eeva-Riitta Pirhonen, Minna Polvinen, Tommi Karjalainen, Sini Keinonen, My Kirvesniemi, Anssi Pirttijärvi ja Mika Puukko, OKM

Juho Helminen, Petra Packalen ja Annika Westerholm, Opetushallitus

Taina Eckstein ja Suvi Savolainen, Valtiovarainministeriö

Päivi Kamppi ja Mari Rökköläinen, Karvi

Pauliina Viitamies, OAJ

Irmeli Myllymäki, Kuntaliitto

Annakaisa Tikkinen, Sivistysala ry

Jens Mattfolk, Finlands Svenska Lärarförbund FSL

Merja Narvo-Akkola, Espoon kaupunki

Mikko Ripatti, Savonlinnan kaupunki

Janne Varjo Helsingin yliopisto

Siv Sandberg, Åbo Akademi

Pöytäkirja

1. Kokouksen avaaminen ja läsnäolijoiden toteaminen

Työryhmän puheenjohtaja Eeva-Riitta Pirhonen avasi kokouksen. Todettiin läsnäolijat. Kokouksen esityslista sekä edellisen kokouksen pöytäkirja hyväksyttiin.

2. Perusopetuksen tilannekuvaselvityksen keskeiset tulokset

Johtaja, tutkimusprofessori Taina Saarinen Jyväskylän yliopistosta esitteli perusopetuksen tilannekuvaselvityksen keskeisiä tuloksia. OKM:n rahoittamassa selvityksessä on tarkasteltu kuntien edellytyksiä toimia sivistyksellisten perusoikeuksien varmistamiseksi muuttuvissa väestöoloissa. Tiedonkeruussa saatiin vastaukset kyselyyn yhteensä 158 kunnalta. Lisäksi toteutettiin asiantuntija- ja ryhmähaastatteluja 6 kunnassa ja hyödynnettiin tilasto- ja rekisteriaineistoja. Selvityksessä tarkasteltiin muun muassa kuntatalouteen ja rahoitukseen, kuntien väliseen yhteistyöhön, opetuksen järjestämiseen ja tuntijakoon, opetustoimen henkilöstöön sekä laadunhallintaan liittyviä kysymyksiä.

Tulosten perusteella kuntien rahoitukselliset haasteet olivat moninaisia, monisyisiä ja usein paikallisia, jolloin myös käytettävissä keinoissa oli vaihtelua. Rahoitusjärjestelmän haasteena nähtiin muun muassa sen joustamattomuus reagoida erilaisiin lyhyellä aikavälillä tapahtuneisiin muutoksiin. Vaikka hanketyö nähtiin etenkin pienemmissä kunnissa yleisimmin tapana lisätä rahoitusta, sen haasteena nähtiin hankemuotoisen rahoituksen ennakoimattomuus. Maaseutumaisissa ja pienen ikäkohortin kunnissa kuljetus ja majoitus olivat selvästi suurempi kuluerä kuin kaupunkimaisissa kunnissa. Kaupunkimaisissa kunnissa puolestaan kiinteistöjen ylläpito oli suhteessa kalliimpaa.

Noin puolet kyselyyn vastanneista teki eri tasoista kuntien välistä yhteistyötä. Yhteistyötä tehtiin useimmiten taloudellisista syistä ja opetussuunnitelman perusteiden mukaisen opetuksen järjestämiseksi. Haastattelujen perusteella yhteistyö oli usein kuitenkin paikallista, tiettyä tarvetta varten tehtyä, eikä perustunut kokonaisvaltaiseen suunnitelmaan. Kuntien välisen yhteistyön hyviksi puoliksi koettiin opetuksen laadun kohentuminen, kelpoisten opettajien saatavuus sekä kustannusten pieneminen. Yhteistyön haasteet koostuivat esimerkiksi sopivien yhteistyökumppanien löytämisestä, pitkistä välimatkoista sekä huolesta kunnan itsenäisyyden vaarantumisesta.

Lähes puolet (43 %) kunnista koki, että taloudellinen tilanne oli vaikuttanut opetustuntien määrän kehitykseen viimeisen viiden vuoden aikana. Suurimmalla osalla näistä tuntikehystä oli jouduttu supistamaan. Taloudellisten tekijöiden lisäksi vuosiviikkotunteja koskeviin päätöksiin vaikuttivat lukuisat monet muut tekijät, kuten oppilaiden jaksaminen ja koulukuljetuksiin sidostuvat kysymykset koulupäivän pituudesta. Etenkin suurissa kaupungeissa suoritettiin enemmän valinnaisia kieliä kuin muissa kuntaryhmissä ja valinnaisten kielten opinnot aloitettiin varhaisemmillä vuosiluokilla.

Henkilöstön osalta etenkin erityisluokanopettajien rekrytointihaasteet näyttäytyivät koko maan laajuisena ilmiönä. Vaikeuksia oli myös tiettyjen aineiden, kuten matemaattisluonnontieteellisten ja taito- ja taideaineiden sekä pienten kieliryhmien kielellä opettavien opettajien rekrytoinnissa. Koulujen oppilasmäärien vähentyessä opettajien opetustunnit pyrittiin turvaamaan erilaisin oppiaste- ja oppiaineyhdistelmin sekä vähentämällä toisen, mahdollisesti saman aineen opettajan tuntimäärää, jotta kaikki saisivat opetusvelvollisuuteen vaadittavan tuntimäärän täyteen. Yleisimpiä täydennyskoulutuksen aihealueita olivat neuropsykiatriset sisällöt, erityisopetus sekä oppimisen tuki.

Arviointi- ja tutkimustieto koettiin tärkeänä kaikissa kunnissa ja kouluissa ja sitä seurattiin aktiivisesti. Variaatio oli kuitenkin suurta sen suhteen, miten arviointia ja laadunhallintaa on käytännössä toteutettu kunnissa. Tämä saattoi heijastella sitä, että erilaisilla ja erikokoisilla kunnilla on erilaisia tarpeita ja mahdollisuuksia arviointiin ja laadunhallintaan. Pienet kunnat, joissa oli harvemmin käytössä niin kutsuttuja laadunhallinnan järjestelmiä, ja joissa johtamisen hierarkia ei ollut korkea, kuvasivat toimintaansa ketteränä, jolloin kehittämistarpeisiin oli helppo reagoida nopeasti. Isommissa kunnissa puolestaan laadunhallinta oli voitu suunnitella osaksi systemaattista koulutoimen johtamisjärjestelmää, jossa vuorovaikutus ja tiedonkulku järjestelmän tasojen kesken koettiin tärkeänä kehittämisen kannalta.

3. Vieraskielisten oppilaiden määrän kasvu ja sen vaikutukset Espoon perusopetukseen

Kasvun ja opetuksen toimialajohtaja Merja Narvo-Akkola esitteli vieraskielisten oppilaiden määrän kasvua ja sen vaikutuksia Espoossa. Toimintaympäristön muutos on ollut viime vuosina nopeaa. Väestö on kasvanut Espoossa vuosina 2011–2024 noin 66 000 henkilöllä ja lapsia on syntynyt noin 43 000. Vieraskielisten osuus väestöstä lisääntynyt noin 51 000 henkilöllä.

Ennusteen mukaan Espoon vieraskielinen väestö lähes tuplaantuu vuoteen 2040 mennessä noin 145 000 henkilöön. Varhaiskasvatukseen väestön kasvu kohdistuu erityisesti vieraskieliseen väestöön. On yksiköjä, joissa on yli 90 % vieraskielisiä lapsia. Ennusteen mukaan vuonna 2031 jo 36 % on vieraskielisiä varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa. Notkahdus ikäluokissa kompensoituu vieraskielisten määrän kasvussa.

Vieraskielisten lasten määrä haastaa oman äidinkielen opetusmääriä. Oman äidinkielen opetusta järjestetään tällä hetkellä 49 kielessä. Samoin vähemmistöuskontojen opetukseen osallistuvien määrä on kasvussa. Vieraskielisyys lisää perusopetuksen kustannuksia. Yhtäältä lapsimäärän kasvu sinällään kasvattaa kustannuksia, toisaalta tulee lisäkustannuksia esimerkiksi valmistavan opetuksen järjestämisestä, tukiopetuksesta sekä vieraskielisyyden tuesta valmistavan opetuksen jälkeen. Vertailtaessa kahta suunniteltua samankokoista yhtenäiskoulua, joista toisessa on 64 % vieraskielisiä (7255 €) ja toisessa 12 % (4833 €), erot oppilaskohtaisissa kustannuksissa ovat suuret.

Espoon kaupungin toteuttamiin toimiin ja tavoitteisiin kuuluvat muun muassa vieraskielisten oppimistulosten parantaminen, johon linkittyvät varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostaminen, suomen ja ruotsin sujuvan kielitaidon varmistaminen ja kaikkien lasten ja nuorten yhtäläinen hyvinvointi. Lisäksi tavoitteena on pitää kaikki lapset ja nuoret mukana lähtökohdista riippumatta, jota tuetaan yksilöllisillä oppimispoluilla ja syrjäytymisen ehkäisyllä, kohdennetulla tuella sitä eniten tarvitseville ja kaikkien päiväkotien ja koulujen laadukkaana pitämisellä ja yksikkökohtaisesti tarvittavien resurssien turvaamisella. Lisäksi tavoitellaan vieraskielisten huoltajien sitouttamista mukaan yhteiseen toimintaan kodin ja koulun välistä yhteistyötä vahvistamalla sekä kehittämällä viestintää ja osallisuuden keinoja eri kieli- ja kulttuuritaustoista tuleville perheille.

4. Strateginen keskustelu perusopetuksen kehittämisen suunnasta, työryhmän loppuraportin päälinjat

Minna Polvinen ja Mika Puukko opetus- ja kulttuuriministeriöstä avasivat keskustelua perusopetuksen kehittämisen suunnasta ja työryhmän loppuraportin päälinjoista. Työryhmän keskeisiä tehtäviä on laatia hallitusohjelman kirjausten pohjalta strateginen näkemys perusopetuksen kehittämisen suunnasta. Työryhmän loppuraportti valmistuu 31.1.2026 mennessä sisältäen tilannekuvan väestökehityksestä perusopetuksen näkökulmasta ja työryhmän tehtäväkokonaisuuksista sekä työryhmän tehtäviin kuuluvat ehdotukset.

Jatkokeskustelun teemoina nostettiin esiin muun muassa maahanmuuttaneiden osaamisen vahvistaminen, perusopetuksen rahoitus, opetuksen järjestäjien yhteistyön vahvistaminen, koulutuksen saavutettavuus ja koulumatkat, perusopetuksen laatukriteereiden uudistaminen ja tietopohjan kehittäminen, etäyhteyksiä

hyödyntävän opetuksen kehittäminen sekä väestökehityksen vaikutukset opetushenkilöstöön. Työryhmä jatkaa keskustelua kaikkien teemojen osalta syksyllä 2025.

5. Seuraavan tapaamisen ajankohta (4.9.2025 klo 13–15)

Työryhmän seuraava kokous pidetään 4.9.2025 klo 13–15 hybridikokouksena (OKM, Meritullinkatu 10, kokoushuone Seminarium ja Teams).

6. Muut esille tulevat asiat

Nostettiin esiin toive tilannekatsauksesta kuntien peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmän uudistukseen.

7. Kokouksen päättäminen

Työryhmän puheenjohtaja Eeva-Riitta Pirhonen toivotti kaikille hyvää kesää ja päätti kokouksen klo 15.